

Astronautul din Boemia

Traducere din engleză și note de Laurențiu Dulman

Partea întâi Urcușul

Tabăra pierzătoare

Numele meu este Jakub Procházka. E un nume obișnuit. Părinții mei și-au dorit o viață simplă pentru mine, o viață trăită în tovărașie cu țara și cu vecinii mei, o viață încchinată unei lumi unite în spiritul socialismului. Apoi Cortina de Fier s-a prăbușit cu o bufnitură surdă și baubaul mi-a invadat țara cu iubirea lui de consum și cu piața lui liberă.

Înainte să mă fac astronaut, baubaul și noii săi apostoli m-au întrebat dacă nu vreau să-mi schimb numele cu unul mai exotic. Mai occidental. Unul mai potrivit pentru un erou.

Am refuzat. L-am lăsat aşa cum era: obișnuit, simplu.

Primăvara lui 2018. Într-o după-amiază caldă de aprilie, privirile națiunii cehe au urmărit de pe Dealul Petřín decolare navetei *Jan Hus 1*, lansată de pe un câmp de cartofi deținut de stat. Orchestra Filarmonică Cehă făcea să se reverse imnul național între turnurile gotice ale orașului, acompaniind numărătoarea inversă până în clipa când, în sfârșit, mulțimea a rămas cu gura căscată la naveta care, înghițind

Respect pentru oameni și cărți

și arzând combustibilul criogenic, a țășnit spre cer cu toate cele nouă milioane de kilograme ale ei, plus sau minus cele optzeci de kilograme ale singurului ei pasager uman.

Într-o clipită, *JanHus1* a ștanțat fundalul sutelor de fleșe ale orașului cu un nor de fum alb ca un porumbel. Cetățenii și turiștii deopotrivă au urmărit naveta pe traiectoaria ei curbă până a dispărut în bătaia soarelui, redusă la o umbră surprinsă de teleobiectivele câtorva aparate foto. Apoi, lăsând naveta în grija soartei sale cerești, cetățenii au coborât sporovăind Dealul Petřín ca să-și domolească setea de bere.

Am urmărit triumful națiunii mele pe un monitor pâlpăitor, fără sonor. Mi-a luat vreo oră să mă acomodez cu vibrațiile scaunului care îmi stâlceau fesele. Una dintre cenușurile de pe piept mi se adâncise în costum și în areola sănului, dar nu o puteam slăbi. Cabina de lansare în care stăteam așezat era cât o debara, plină cu ecrane fosforescente, panouri anorectice și tronul astronautului. Mașinăria din jurul meu, care nici măcar nu era conștientă de existența ei, mă purta calm departe de casă, fără să-i pese de disconfortul meu. De mâinile mele tremurând.

Deși asistenții mei insistaseră, refuzasem să beau apă înainte de lansare. Urcușul meu era împlinirea unui vis imposibil, o experiență spirituală fără egal. Puritatea misiunii mele nu avea să fie pătată de o acțiune umană rușinoasă precum urinatul în Scutecul cu Absorbție Maximă. Pe ecranul din fața mea, lumea flutura steaguri, ținea în mâini sticle de Staropramen îmbrobonate și își cumpăra pe coroane navete de plastic și figurine de astronauți. Am căutat chipul soției mele, Lenka, sperând să-i zăresc pentru ultima oară durerea, dovada că eram iubit, că își făcea griji pentru mine și că mariajul nostru putea rezista absenței

mele de opt luni sau chiar mai mult. Nu conta că aveam gâtul uscat, că limba mi se freca de carnea aspră a gingilor, că mușchii mi se încordau pe măsură ce toate înlesnirile de bază ale vieții omenești se îndepărtau kilometru cu kilometru, separate de mine de straturile atmosferei. Aceste momente istorice îmi aparțineau. Elevii aveau să-mi rostească numele secole de-a rândul, iar statuia mea avea să fie inclusă inevitabil în colecția de la muzeul figurilor de ceară din Praga. Orizonturile Boemiei deja erau pătate cu panouri care mă înfățișau privind în sus cu o încântare cumpătată. Revistele de scandal sugeraseră că aveam patru amante și că mă luptam cu patima jocurilor de noroc. Sau că misiunea era o făcătură, iar eu nu eram decât o imagine generată pe computer, acompaniată de vocea unui actor.

Dr. Kuřák, terapeutul pus la dispoziția mea de către stat, insistase că lansarea avea să fie plină de spaimă pură — un om singur călătorind spre necunoscut, la mila tehnologiei indiferente și mute. Nu-mi plăcea de dr. Kuřák. Duhnea a murături și era un pesimist deghizat într-un om cu experiență. El fusese însărcinat cu pregătirea psihicului meu fragil pentru misiune, dar, în linii mari, nu făcuse decât să-și ia notițe despre fricile mele (toxiinfectiile alimentare, omizi, existența vieții după moarte, în sensul că nu poți scăpa de viață), cu o ferocitate care sugera că speră să scrie biografia mea oficială. Îmi recomandase ca, pe durata urcușului, să mănânc dulciurile pe care le preferam în copilărie (Tatranky, napolitane trase în ciocolată, pe care le îndesase în compartimentul din stânga tronului) și să mă gândesc la datoria mea științifică față de lume, la imensul privilegiu care mi se acordase, acela de a le oferi cehilor cele mai mari descoperiri de după Jan Evangelista Purkyně, care descoperise unicitatea amprentelor digitale, sau poate

de după Otto Wichterle, care inventase lentilele de contact moi. Imaginația mea se delecta cu aceste stimulați ale ego-ului și, în tăcerea cabinei mele, am început să-mi șoptesc discursul de acceptare a Premiului Nobel, până când setea a devenit insuportabilă. Mi-am încălcat hotărârea și am apăsat pe butonul pentru H₂O, iar lichidul a urcat din containerul aşezat sub scaun până la paiul atașat de umărul meu. Eram supus naturii mele fizice, un pitic care se cățăra pe un vrej de fasole ca să facă skandenberg cu colosul, o structură celulară cu nevoi banale: oxigen, apă, eliminarea reziduurilor. *Alungă-ți gândurile negre, bea-ți apa*, mi-am șoptit, simțind adrenalina care îmi ascuțea simțurile și îmi domolea durerile.

În urmă cu aproape un an și jumătate, o cometă, care nu mai fusese observată până atunci, intrase în Calea Lactee venind din galaxia Câinele Mare și traversase sistemul nostru solar, stârnind o furtună de nisip intergalactic. Între Venus și Pământ se formase un nor uriaș, un fenomen necunoscut, botezat Chopra de către descoperitorii săi din New Delhi, care scălda nopțile pământene cu o lumină zodiacală¹ de culoare violet, schimbând cerul aşa cum îl cunoșterăm noi de la nașterea omului. Privit noaptea de pe Pământ, universul nu mai era negru, iar norul rămânea pe loc, perfect static. Nu punea niciun pericol iminent, însă comportamentul său stoic ne chinuia imaginația cu posibilități înfiorătoare. Mai multe națiuni s-au străduit să planifice misiuni cu ajutorul căroră să preleveze particule din misteriosul Chopra și să studieze aceste bucătele microscopice din alte lumi, ca să le descopere compoziția chimică

¹ Fâșie de lumină difuză din regiunea zodiacului, care se vede pe cer toamna la est, înainte de răsărit, și primăvara la vest, după apus.

și să vadă dacă nu cumva conțineau semne de viață. Patru navete fără echipaj fuseseră deja trimise să cerceteze proprietățile norului și să aducă mostre pe Pământ, dar sondele se întorseseră cu burta goală și fără nicio informație utilă, ca și când norul ar fi fost o fata morgana, visul colectiv al miliardelor de oameni.

Următorul pas a fost inevitabil. Nu puteam încredința mașinilor această misiune. O navetă teleghidată, avându-l la bord pe cimpanzeul german Gregor, a fost trimisă să traverseze norul și să ne asigure că, dotat cu protecție adecvată, un om putea supraviețui în Chopra suficient cât să observe și să analizeze manual câteva mostre.

Gregor se întorsese teafăr în cușca lui de laborator chiar când cercetătorii observaseră un nou fenomen în interiorul norului: Chopra începuse să se devoreze pe sine însuși, masa straturilor periferice împrăștiindu-se și dispărând în nucleul său mai dens. Unii vorbeau de antimaterie, alții atribuiau norului proprietăți organice, iar presa făcea speculații: care dintre guvernele lumii era suficient de îndrăzneț cât să trimită oameni la patru luni depărtare de Pământ, spre un nor cosmic alcătuit din particule necunoscute și potențial letale? Dar nu se auzeau decât șoapte dinspre americani, chinezi și ruși, ba chiar și dinspre germani, care luaseră norul cel mai în serios, după cum o vădea faptul că fuseseră gata să-l sacrifice pe Gregor.

În cele din urmă, anunțul a venit de la o țară de zece milioane de suflete, de la țara mea, cu cele trei provincii ale ei — Boemia, Moravia și Silezia. Cehii aveau să zboare până la Chopra ca să-i descopere misterele. Eu aveam să fiu campionul lor, cel care avea să aducă acasă fanfara gloriei științifice. După cum a zis un poet îmbătat cu absint ale cărui cuvinte au fost tipărite a doua zi în toate marile ziare

ale ţării: „*JanHus1* poartă speranţa unei noi suveranităţi şi prosperitate, căci acum ne numărăm şi noi printre exploratorii universului, printre străjerii frontierelor. Ne întoarcem privirea dinspre trecutul nostru, în care am fost ocupaţi de alţii, în care limba noastră aproape că a fost stârpită, în care Europa şi-a acoperit ochii şi urechile când inima noastră a fost furată şi brutalizată. Nu doar ştiinţa şi tehnologia noastră vor străbate vidul cosmic, ci şi umanitatea noastră, sub forma lui Jakub Procházka, primul astronaut al Boemiei, care va purta spre stele sufletul republicii noastre. Astăzi, ne căştigăm, în sfârşit şi definitiv, independenţa“.

În timp ce mă pregăteam pentru misiune, rutina mea zilnică a devenit bun public. Strada din faţa blocului în care locuiam împreună cu Lenka era atât de ticsită de jurnalişti care luau câte o gustare, fotografi sprijinindu-şi coatele pe maşini ca nişte lunetişti, care de televiziune, copii de pripas în căutare de autografe şi gură-cască de toată mâna, încât poliţia a fost nevoită să monteze baricade şi să devieze circulaţia. Se duseseră pe apa sămbetei plimbările mele solitare prin oraş şi alegerea tihnită a merelor în piaţă. Îmi fusese alocată o patrulă de poliţie care se ținea după mine peste tot, nu doar ca să mă păzească (deja eram asaltat de scrisori deşănţate de la fani şi de la femei dormice să-mi fie amante), ci şi ca să mă asiste: mergeau cu mine la cumpărături, îmi netezneau firele rebele din cap şi făceau conversaţie. N-a durat mult până am devenit nerăbdător să plec de pe Pământ şi să mă bucur de luxul simplu al singurătăţii. De linişte.

Acum, liniştea era doar încă unul dintre zgomotele nepoftite. Am deschis compartimentul cu gustări şi am muşcat dintr-o napolitană Tatranky. Prea uscată şi un pic râncedă, nu avea deloc gustul copilăriei, a cărei pace se presupunea că o putea evoca. Aveam nevoie să fiu în altă parte,

în tihna unui timp pe care îl puteam înțelege, în amintirea vietii care mă adusese în *JanHus1*. Existența funcționează pe bază de energie, este o mișcare fluidă înainte, și totuși nu încetăm niciodată să ne căutăm originea, Big Bangul care ne-a lansat pe orbita noastră inevitabilă. Am închis monitorul pe care mi se transmiteau festivitățile națiunii mele și am închis ochii. Undeva, la intersecția cercurilor adânci ale timpului cu memoria mea, ticăia un ceas.

Big Bangul meu s-a produs în iarna lui 1989 într-un sat numit Středa. Frunzele teiului au căzut și au putrezit, iar cele care n-au fost greblate și-au împrăștiat pasta cafenie peste iarba veștejtită. E dimineața Ignatului, iar eu stau în salonul cu aromă de mere al bunicilor, schițând porcul Louda în caietul meu de desen. Bunicul își ascute lama cuțitului pe tocila ovală, oprindu-se din când în când să muște dintr-o felie groasă de pâine cu untură. Bunica își udă florile — frunzișurile masive colorate în roșu, violet și verde care încunjurau fiecare fereastră —, fluerând în ritm cu ticăitul unui ceas. Sub ceas atârnă o poză alb-negru a tatălui meu de pe vremea când era elev, zâmbind larg, cu o expresie serioasă și relaxată — un zâmbet pe care nu l-am văzut niciodată pe fața lui de adult. Šíma, cocker spanielul nostru gras, doarme lângă mine, respirația lui fierbinte lovindu-mi liniștitor gamba.

Aceasta este lumea molcomă și tacută a unui sătuc cu câteva ore înainte de Revoluția de Catifea. O lume în care părinții mei încă sunt în viață. În viitorul apropiat, mă așteaptă un gulaș proaspăt, picioare de porc cu hrean de casă și capitalismul. Bunicul ne-a interzis să dăm drumul la radio. Ignatul e ziua lui. Și-a hrănит cu dragoste porcul, Louda, cu un amestec de cartofi, apă și bulgur în fiecare

dimineață și după-amiază, scărpinându-l după ureche și apucându-l de grăsimea de pe coaste cu zâmbetul pe buze. Louda e atât de gras, că o să explodeze dacă nu-l tăiem azi, spune bunicul. Politica poate să aștepte.

Undeva aici, în acest salon, în această căldură a șemineului, în acest ritm al lucrurilor — cuțit, câine, creion, chiorăiturile stomacurilor —, a avut loc probabil o descărcare spontană de energie, pecetluindu-mi soarta ca astronaut.

Părinții mei sosesc de la Praga la ora două. Au întârziat pentru că tata a oprit lângă un câmp cu margarete să culeagă câteva pentru mama. Chiar și cu un hanorac albastru vechi și cu niște pantaloni de trening ai tatei, mama tot arată ca una dintre actrițele roșcate și cu pielea ca laptele care joacă roluri de tinere tovarășe la TV, pline de o feminitate robustă și de un devotament feroce față de Partid. Favoriții tatei au crescut mai mult decât sunt eu obișnuit, pentru că nu trebuie să se mai bărbierească pentru serviciu. E costeliv și are ochii umflați de la șlibovița pe care a băut-o înainte de culcare. Se strâng mai bine de patruzeci de vecini, plus măcelarul satului, care îl va ajuta pe bunicul la tranșat. Tata evită contactul vizual cu vecinii, care nu știu cu ce se ocupă el. Dacă ar afla că e colaborator, membru în poliția secretă a Partidului, i-ar abandona pe bunicul și pe bunica, ar scuipa pe numele nostru de familie. Nu în public, ci cu ostilitatea mută născută din frică și neîncrederea în regim. Această revoluție e împotriva tuturor valorilor în care crede tata. Vecinii sunt nerăbdători, înfometăți de schimbare, în timp ce tata suflă fum printre buzele lui palide, știind că această schimbare l-ar plasa de partea greșită a istoriei.

Curtea e lungă și îngustă, mărginită pe o parte de casa bunicilor, iar pe cealaltă de zidul înalt al unui atelier de cizmărie. În oricare altă zi, curtea ar fi plină de chiștoace și

uneltele de grădinărit ale bunicii, dar, de Ignat, pământul și peticele de iarbă sunt măturate cu grija. Grădina și cocina sunt separate de curte de un gard înalt, creând o adevărată arenă, un Colosseum pentru ultimul dans al bunicului cu Louda. La ora cinci, bunicul eliberează porcul din cocină și îi dă o palmă peste fund. În timp ce Louda aleargă prin curte, adulmecându-ne încântat picioarele și hăituind o pisică de pripas, bunicul pune praf de pușcă și un glonț de plumb în pistolul cu cremene. Îmi iau adio de la Louda, care e tot mai obosit și tot mai lent, bătându-l ușor cu palma pe rât, apoi bunicul îl târăște în mijlocul cercului și îl culcă pe o parte cu cizma. Pune pistolul după urechea lui Louda și glonțul îi străpunge trosnind pielea, carnea, craniul. Porcului încă îi tremură picioarele în clipa când bunicul îi taie gâtul și pune o găleată dedesubt ca să strângă sângele pentru supă și cărnați. Câțiva metri mai încolo, măcelarul și sătenii înalță o schelă cu un cârlig și toarnă apă clocotită într-o cuvă industrială. Tata se încruntă și își aprinde o țigară. Nu se dă în vînt după omorâțul animalelor. E barbar, ar zice el, să faci rău unor animale care își văd de viață lor pe acest pământ. Oamenii sunt adevărații ticăloși. Mama i-ar spune să nu-mi mai bage aiurelile astea în cap și, în plus, nici el nu e vegetarian, nu?

Părul zbârlit de pe corpul roz al lui Louda rămâne în cuva cu apă fierbinte. Îl agățăm în cârlig de picioarele din spate și îl tăiem pe mijloc, de la vîntre la gușă. Curățăm șoriciul, tăiem bucățile de șuncă și fierbem capul. Tata se uită la ceas și intră în casă. Pe fereastră, o urmăresc pe mama privindu-l în timp ce vorbește. Ba nu, nu vorbește. Ascultă. Ascultă și închide.

În Praga, cinci sute de mii de protestatari au inundat străzile. Calea le este presărată cu scuturi de poliție sparte

și bucăți de caldarâm. Clinchetul cheilor agitate de multime și dangătele clopotelor acoperă anunțurile radiofonice. Vremea cuvintelor a sosit și a plecat — acum nu mai există decât gălăgia. Haosul, eliberarea. Vremea unei noi dezordini. Ocuparea sovietică a țării și guvernul-mariionetă sprijinit de Moscova se prăbușesc, în timp ce națiunea cere libertățile Occidentului. La naiba cu paraziții ăștia nerecunoscători, declară conducerea Partidului. Să-i ia imperialiștii și să-i ducă direct în iad.

Fierbem limba lui Louda. Iau cubulete din ea cu vârful cuțitului și le bag în gură — fierbinți, grase, delicioase. Bunicul curăță mațele cu oțet și apă. Anul acesta, îmi revine mie onoarea mașinii de tocata: pun în cuvă bucățile de ficat, gușă, plămâni, piept și pâine, împing cu o mâna și învârt manivela cu cealaltă. Bunicul ia pasta și o îndeasă în mațele curate. E singurul din sat care încă face *jitrnice*¹ cu mâna, nu la mașină. Vecinii aşteaptă răbdători să li se pregătească tratația. După ce bunica împarte în pachete cărnății încă aburinzi, musafirii încep să plece, mult mai devreme decât de obicei, iar jumătate dintre ei nu-s nici pe departe beți. Sunt nerăbdători să se întoarcă la televizoarele și radiourile lor, să afle ce s-a mai întâmplat la Praga. Šíma cersește niscaiva resturi și îi dau voie să-mi lingă untura de pe un deget. Mama și bunica duc carne înăuntru, s-o pună în pungi și s-o bage la congelator, în timp ce tata stă pe canapea, se uită pe fereastră și fumează. Intru și eu în casă, nerăbdător să savurez miroslul puternic al gulașului pentru cină.

— E prea devreme ca să fim siguri, spune mama.

— Atâtă lume, Markéta. Partidul a vrut să trimîtă milizia să-i împrăștie, dar Moscova a zis nu. Știi ce înseamnă asta?

¹ Cărnăț traditional preparat în Boemia și Moravia.

Înseamnă că nu luptăm. Armata Roșie nu ne mai susține. S-a zis cu noi. Ar fi bine să rămânem în sat, să ne ferim de gloată.

Ies din nou afară cu bunicul, care pune o roabă în mijlocul curții. O încarcă cu lemn uscate și face un foc mic. Pământul de sub picioarele noastre e îmbibat cu sânge scurs din organe. Tăiem felii de pâine și le prăjim pentru cină, în timp ce soarele apune.

- Mi-aș dori ca tata să stea de vorbă cu mine, spun eu.
 - Ultima oară i-am văzut expresia asta pe față când era copil și l-a mușcat un câine de mâna, răspunde bunicul.
 - Ce-o să se întâmpile?
 - Să nu-i spui lui taică-tu, Jakub, dar ce se întâmplă acum nu-i rău.
 - Deci Partidul o să piardă?
 - E timpul ca Partidul să plece. E timpul pentru ceva nou.
 - Asta înseamnă că o să fim imperialiști?
- Bunicul râde:
- Cred că da.

Deasupra copacilor de la poartă, privirea ne e înconjurată de orizontul limpede, presărat cu stele, mult mai strălucitoare când nu sunt estomilate de iluminatul stradal din Praga. Bunicul îmi întinde o felie de pâine arsă la un capăt, iar eu o prind între buze, simțindu-mă ca la televizor. Pentru că, la televizor, oamenii mănâncă pe îndelete când se confruntă cu o nouă realitate. Poate că tocmai în clipa asta un rezervor de energie nouă străpunge pereții fermii ai fizicii și îmi individualizează viața într-un mod atât de improbabil. Poate că acum îmi pierd speranța într-o viață obișnuită de pământean. Termin pâinea. E timpul să intru în casă și să ascult tăcerea tatei.